

GRANSKINGSUTVALGETS UTTALELSE

FORSKNING PÅ SPREDNING AV LAKSEVIRUS

6. april 2011

1.	Sammendrag	3
2	Granskingsutvalgets sammensetning og mandat.....	4
3	Nærmere om saksbehandlingen	5
3.1	Henvendelsen fra Aqua Gen AS	5
3.2	Behandlingen ved Universitetet i Bergen.....	5
3.4	Granskingsutvalgets behandling	7
3.5	Saksbehandlingstiden – utvalgets merknader	10
4	Generelt om uredelighetsvurderingen	10
4.1	Generelt	10
4.2	Vilkår for å konstatere uredelighet.....	11
4.3	Skjerpet beviskrav: Krav om klar sannsynlighetsovervekt	12
4.4	Forsiktighetsprinsippet	12
4.5	Renvasking av forskere	13
5	Presentasjon av artikkelen: “ISA virus in Chile: evidence of vertical transmission”	13
6	Aqua Gens anførsler.....	15
7	De sakkyndiges vurdering	17
8	Forfatternes anførsler	19
9	Granskingsutvalgets syn.....	21
9.1	Innledning.....	21
9.2	Presentasjonen av forskningsmaterialet	21
9.3	Bruken av andre vitenskapelige publikasjoner.....	22
9.4	Presentasjonen av forskningsresultater	23
10	Konklusjon	24
	Offentlighet	26
	Orientering om klageadgang	27

1. Sammendrag

Granskingsutvalget har mottatt en henvendelse fra et norsk foretak hvor det ble fremsatt påstander om vitenskapelig uredelighet knyttet til en artikkel i tidsskriftet *Archives of Virology* (volume 154 (1) side 1-8, 2009). Artikkelen, med tittel ”*ISA virus in Chile: evidence of vertical transmission*”, er forfattet av tre forskere ved Universitetet i Bergen. Forfatterne hevder i artikkelen at de har fremlagt bevis for at laksevirus er overført fra Norge til Chile via lakseeegg (vertikal smitteoverføring).

Granskingsutvalget har med utgangspunkt i henvendelsen gransket påstandene om uredelighet, som knytter seg til tre forhold: 1) feilaktig presentasjon av forskningsmaterialet, 2) utilbørlig og skjev bruk av andre vitenskapelige publikasjoner og forskningsresultater og 3) fremsettelse av kategoriske konklusjoner uten tilstrekkelig grunnlag.

Vitenskapelig uredelighet er definert i forskningsetikkloven § 5 andre avsnitt:

”Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd med god vitenskapelig praksis som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.”

I følge forarbeidene til loven dekker ikke definisjonen faglig uenighet eller mindre alvorlige tilfeller av brudd på god vitenskapelig praksis.

Granskingsutvalget engasjerte to uavhengige, utenlandske sakkyndige til å vurdere artikkelen. De sakkyndige anførte at det forelå brudd på god vitenskapelig praksis i tilknytning til de tre anklagepunktene.

Forfatterne av artikkelen imøtegikk de sakkyndiges uttalelse og anførte at presentasjonen av forskningsmaterialet var i samsvar med det som var vanlig og akseptert i fagmiljøet. Forfatterne påpekte også at det lå et forsvarlig faglig skjønn til grunn for siteringen av annen faglitteratur. Videre anførte forfatterne at de hadde gitt uttrykk for de forutsetninger som lå til grunn for konklusjonen. De anførte at anklagene, også fra de sakkyndige, knyttet seg til faglig uenighet.

Granskingsutvalget fant enstemmig at det ikke forelå alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis. Utvalget konkluderte derfor med at forfatterne ikke hadde opptrådt uredelig.

2 Granskingsutvalgets sammensetning og mandat

Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning (heretter 'Granskingsutvalget', eller bare 'utvalget') ble oppnevnt juli 2007 av Kunnskapsdepartementet. Utvalgets sammensetning er:

- Professor Johan Giertsen, Universitetet i Bergen, leder
- Professor Rigmor Austgulen, NTNU, nestleder
- Direktør Edel Storelvmo, Futurum AS
- Professor Monica Martinussen, Universitetet i Tromsø
- Dekan/førsteamanuensis Tor Hauken, Universitetet i Stavanger
- Professor Ragnvald Kalleberg, Universitetet i Oslo
- Dosent Sighild Westman-Naeser, Uppsala, Sverige

Varamedlemmer:

- Post doktor Cathrine Holst, Universitetet i Oslo
- Cand.real. Dag Slotfeldt-Ellingsen
- Instituttleder Tone Fløtten, Fafo

Denne uttalelsen er avgitt i møte på Gardermoen 6. april 2011 med disse medlemmene og varamedlemmene til stede:

- Johan Giertsen
- Tor Hauken
- Ragnvald Kalleberg
- Sighild Westman-Naeser
- Cathrine Holst
- Dag Slotfeldt-Ellingsen
- Tone Fløtten

Utvalget er dermed beslutningsdyktig, jf. § 3 tredje avsnitt i forskriften til forskningsetikkloven.

Utvalgets sekretariat består av sekretariatsleder Torkild Vinther.

Utvalget har i sluttfasen i arbeidet med denne saken dessuten vært bistått av advokat dr. philos. Sigmund Simonsen, Rissa.

Utvalget skal etter forskningsetikkloven § 5 første avsnitt andre setning ”uttale seg om forskning i Norge har vært vitenskapelig uredelig”. I Kunnskapsdepartementets ”veileder” for utvalget datert 27. juni 2007 heter det blant annet:

- ”Utvalget skal vurdere og behandle konkrete saker hvor det er mistanke om alvorlige tilfeller av uredelig forskning.”
- ”Utvalget bør bidra til at en forsker som urettmessig har fått sitt navn knyttet til en påstand om redelig forskning, får gjenopprettet sitt omdømme.”
- ”Dersom konklusjonen er at vedkommende ikke har opptrådt uredelig, må utvalget i sine premisser vise varsomhet med å gi uttrykk for kritikk mot den som er ”frikjent”.”

3 Nærmere om saksbehandlingen

3.1 Henvendelsen fra Aqua Gen AS

I brev fra Aqua Gen AS (heretter Aqua Gen) datert 23. januar 2009 – med tittelen ”Et tilfelle av brudd på god forskningspraksis” – ble Granskingsutvalget anmodet om ”å vurdere hvorvidt resultater og konklusjoner er fremkommet i henhold til god forskningspraksis og krav til redelighet”, se nærmere kapittel 6 hvor Aqua Gens anførsler er gjengitt. Brevet ble mottatt av Granskingsutvalget 28. januar 2009. Artikkelens forfattere er Siri Vike, Stian Nylund og Are Nylund.

3.2 Behandlingen ved Universitetet i Bergen

3.2.1 Oversendelsen

I proposisjonen til forskningsetikkloven heter det bl.a. at hovedansvaret for ”behandling av uredelig forskning ligger på den enkelte institusjon”. På denne bakgrunn, og fordi forfatterne var tilknyttet Universitetet i Bergen, ble saken ved utvalgets brev av 3. februar 2009 oversendt til behandling ved denne institusjonen.

3.2.2 Uttalelsen fra Universitetet i Bergen

Granskingsutvalget fikk ved brev av 11. november 2009 med vedlegg oversendt uttalelse fra redelighetsutvalget ved Universitetet i Bergen. Redelighetsutvalgets konklusjon var

”i korthet at det ikke er påvist uredelighet fra noen forsker ved Universitetet i Bergen i denne saken. På noen punkter er det påvist forhold som kan gi grunn til kritikk Samlet sett ser utvalget ikke grunnlag for noen sterk kritikk av enkeltforskere eller forskergrupper.”

I dokumentene var inntatt utdrag av rapporten fra UiBs sakkyndige. Den sakkyndiges navn, eventuelle akademiske grad, stilling og institusjonstilknytning mv. fremkom ikke.

Granskingsutvalget sendte dokumentene fra redelighetsutvalget til Aqua Gen til uttalelse. Utvalget har lagt til grunn at Aqua Gen ikke har partsrettigheter etter forvaltningsloven, fordi spørsmålet om mulig uredelighet verken ”retter seg mot” eller ”direkte gjelder” dette foretaket, jf. lovens § 2 første avsnitt bokstav e). Tross dette, har utvalget på flere stadier i prosessen gitt foretaket anledning til å uttale seg, jf. forvaltningsloven § 17 om utvalgets plikt til å ”påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes”.

3.2.3 Aqua Gen utdyper sine anførsler

Aqua Gen utdypet sine anførsler i brev til utvalget av 5. januar 2010.

3.2.4 Granskingsutvalgets spørsmål til Universitetet i Bergen og institusjonens svar

Granskingsutvalget vedtok i møte 26. januar 2010 å stille noen spørsmål til Universitetet i Bergen, jf. utvalgets brev av 2. februar 2010 til institusjonen. Utvalget anmodet bl.a. om ”å få opplyst navn, tittel og institusjon for den/de anvendte eksterne sakkyndige”.

Universitetet i Bergen svarte ved brev av 26. februar 2010. Når det gjaldt den sakkyndiges identitet, viste redelighetsutvalget til ”avtalt anonymitet”.

Som vedlegg til brevet fikk Granskingsutvalget oversendt et udatert dokument fra den anonyme sakkyndige med svar på spørsmålene fra utvalget. Hun/han opplyste at ”jeg har ingen tilknytning . . . til verken gjeldende forskningsgruppe ved UiB eller til Aqua Gen”. Dokumentet ble avsluttet slik – uthevet av den sakkyndige: ”Imidlertid har jeg den mening at det bør oppnevnes én til to andre sakkyndig(e) som bør gå gjennom saken på uavhengig basis”.

Granskingsutvalget anmodet i brev av 18. mars 2010 Universitetet i Bergen om ”å utarbeide en revidert sluttrapport hvor [svar på fem spørsmål] inkluderes”: (1) Drøfte og ta stilling til alle anførsler reist av Granskingsutvalget og Aqua Gen. (2) Begrunne hvorfor UiBs sakkyndige er anonym. (3) Opplyse hvorfor UiB ikke synes å ha funnet det påkrevd å engasjere flere sakkyndige, jf. uttalelse fra den sakkyndige om at ”én til to andre sakkyndig(e)

... bør gå gjennom saken på uavhengig basis". (4) Ta stilling til spørsmålet om det etter UiBs syn forelå uredelighet etter forskningsetikkloven § 5 annet avsnitt. (5) Begrunne hvis UiB ville fastholde at dokumentene er taushetsbelagt.

I svaret av 22. april 2010 het det at Universitetet i Bergen var "innstilt på å vurdere oppheving av unntaket fra offentlighet". Når det gjaldt den sakkyndiges identitet, viste institusjonen til "avtale med vedkommende", og at "eventuell oppheving av anonymiteten" vil kreve samtykke fra den sakkyndige. Institusjonen anbefalte i brevet "at denne saken avsluttes. Alternativet er ... at Granskingsutvalget behandler saken i sin fulle bredde med nye sakkyndige".

3.3 Granskingsutvalgets vedtak om å undersøke saken

Granskingsutvalget drøftet i møte 11. mai 2010 om utvalget burde undersøke saken på eget initiativ. Utvalget la særlig vekt på tre forhold:

Det første forholdet gjaldt identiteten til den sakkyndige. Granskingsutvalget måtte konstatere at identiteten var uopplyst, til tross for (i) anmodning i utvalgets brev av 2. februar 2010, og til tross for (ii) anmodning i brev av 18. mars 2010 om å begrunne hvorfor den sakkyndige var anonym. En anonym sakkyndig umuliggjør at Granskingsutvalget, partene, forskersamfunnet og allmennheten kan etterprøve vedkommendes habilitet og faglige kompetanse. Forfatterne som er parter i denne saken fremholdt f.eks. i sin uttalelse av 14. februar 2011 at en anonym sakkyndig utgjorde "en ikke akseptabel risiko" for både utvalget og partene.

For det andre var det ikke klarlagt hvorfor institusjonen ikke fant det påkrevd å engasjere flere sakkyndige, jf. uttalelse fra den sakkyndige om at "én til to andre sakkyndig(e) ... bør gå gjennom saken på uavhengig basis".

For det tredje pekte Universitetet i Bergen selv på muligheten for at Granskingsutvalget "behandler saken i sin fulle bredde".

Utvalget konkluderte med å iverksette gransking, og fremhevet viktigheten av å engasjere to habile, professorkompetente sakkyndige.

3.4 Granskingsutvalgets behandling

3.4.1 Iverksettelse av granskingen. Oppnevning av sakkyndige

Granskingsutvalgets sekretariat arbeidet etter møtet 11. mai 2010 med å finne sakkyndige nasjonalt og/eller internasjonalt. Dette viste seg vanskelig og tidkrevende.

Utvalget varslet i brev av 7. juli 2010 til Universitetet i Bergen at utvalget hadde vedtatt å undersøke saken ”med bistand av eksterne sakkyndige”. Slikt varsel ble også sendt til forfatterne av den innklagde artikkel ved brev av 8. juli 2010. Aqua Gen ble varslet ved brev fra utvalget samme dag.

Fra medio juli til primo september 2010 var det en omfattende korrespondanse mellom utvalget og forfatterne om bl.a. habilitetsspørsmål knyttet til de sakkyndige. Denne prosess ble avsluttet med at dr. Carey Cunningham og dr. Fred Kibenge ble oppnevnt.

Dr. Carey Cunningham, Skottland, har en bachelor grad i biokjemi og molekylær biologi samt en PhD i molekylær diagnose av patogener hos fisk. Dr. Cunningham var fra 1996-2006 leder for en forskningsgruppe innenfor molekylær genetikk ved ”Marine Scotland Science, the National Reference Laboratory”. Dette er den skotske autoritative myndighet for regulering av fiskesykdommer. Dr. Cunningham gjennomførte den første PCR deteksjon av ISAV (ILA) i Skottland. Forskningsgruppen ledet av Dr. Cunningham har mange og betydelige publikasjoner innenfor dette felt. Siden 2006 har Dr. Cunningham vært øverste vitenskapelig leder for det samlede ”Marine Scotland Science”. Den stilling inkluderer ansvar for kvalitetssikring og formell ISO akkreditering samt ansvar for retningslinjene for forskningspraksis.

Dr. Fred Kibenge, Canada, har en bachelor grad i veterinær medisin, en PhD innenfor virus hos dyr og omfattende post doktor forskningserfaring innenfor virus sykdommer fra UK (University of Liverpool) og USA (Washington State University og Ohio University).

Dr. Kibenge har siden 1996 vært professor i virologi og siden juni 2009 leder av avdelingen for patologi og mikrobiologi ved Atlantisk Veterinærhøgskole, Prince Edward University, Canada. Dr. Kibenge har fungert som ekspert for Verdensorganisasjonen for dyrevelferd (OIE) i forhold til laksevirus (ISA, Infectious Salmon Anaemia). Laboratoriet, som er ledet av Dr. Kibenge, kunne som det første bekrefte fremkomst av ISA i chilensk fiskeoppdrett. Dr. Kibenge har publisert i stort omfang om ISA virus (ILA).

3.4.2 Forfatternes krav om å konkretisere rammen for undersøkelsen

Forfatterne etterlyste i brev av 26. august 2010 til utvalget en konkretisering av gjenstanden for utvalgets undersøkelse. Utvalget svarte i brev av hhv 6. og 16. september: ”Utvalget viser til brevet av 26. august pkt. 3. Forfatterne etterlyser der bl.a. at

”det presiseres og formuleres skriftlig hvilke konkrete forhold i forskningen knyttet til Vike et al., 2009 som fremdeles er gjenstand for Granskingsutvalgets og de sakkyndiges uredelighetsvurdering etter forskningsetikkloven § 5”.

Dette reiser spørsmålet om utvalgets kompetanse er begrenset til (1) å ta stilling til anførsler reist av Aqua Gen, eller (2) om utvalget – hvis utvalget finner grunn til det – også kan vurdere andre sider ved artikkelen. Partene viser i sitt brev av 26. august til at ”grunnleggende rettssikkerhetskrav” i enhver ”anklageprosess” tilsier at alternativ (1) må legges til grunn.

Utvalget vil for det første peke på forskningsetikkloven § 5 første ledd første og annet pkt.:

”Det skal være et nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning. Utvalget skal uttale seg om forskning i Norge har vært vitenskapelig uredelig.”

Lovteksten gir utvalget en generell adgang til å undersøke (mulig) uredelighet, og skiller ikke mellom tilfeller hvor en klager har anført uredelighet eller ikke.

For det andre fastsetter Kunnskapsdepartementets ”veileder” for utvalget pkt 4.4 at utvalget ved åpning av sak skal ”angi hvilken eller hvilke publikasjoner granskingen vil omfatte”. Slikt varsel ble i denne saken gitt ved brev av 8. juli 2010. I samme bestemmelse heter det at utvalget ”senere” kan innskrenke eller utvide saken. Når temaet for undersøkelsen er de angitte ”publikasjoner”, og dette kan utvides eller innskrenkes, tyder dette på at utvalgets kompetanse ikke er begrenset til bare å ta stilling til anførsler reist av en klager, i dette tilfellet Aqua Gen.

For det tredje er utvalget opprettet av hensyn til den offentlige interesse i at norsk forskning utøves i samsvar med anerkjente etiske krav. Hvis rammen for undersøkelsen skulle være begrenset til bare å vurdere anførsler reist av klager, kunne man – i strid med nevnte offentlige interesse – risikere at mulig uredelige forhold ikke undersøkes av utvalget, fordi klageren ikke har anført dette.

For det fjerde vil rettssikkerheten bli ivaretatt ved at partene får anledning til å uttale seg om de sakkyndiges uttalelse. Slik kontradiksjon gjelder enten de sakkyndige bare uttaler seg om forhold anført av Aqua Gen AS, eller hvis de sakkyndige også reiser andre spørsmål. Se forskriften § 8, særlig annet ledd tredje pkt.: ”En part skal ha rett til å forklare seg muntlig eller skriftlig for utvalget og å gjøre seg kjent med og kommentere forklaringer fra andre parter, vitner og sakkyndige.”

Utvalgets standpunkt er derfor at utvalget har kompetanse til å undersøke den aktuelle artikkel i relasjon til uredelighetsdefinisjonen i forskningsetikkloven § 5 annet avsnitt, uavhengig av anførslene reist av klageren. Utvalget ser derfor ingen grunn til å begrense de sakkyndiges oppdrag til bare å gjelde anførsler reist av Aqua Gen AS”.

3.4.3 Kunnskapsdepartementets tolkingsuttalelse

Forfatterne reiste i brev av 26. august 2010 også spørsmål om utvalget hadde kompetanse til å behandle saken på eget initiativ eller om slik kompetanse var avskåret fordi Universitetet i Bergen allerede hadde behandlet saken. Utvalget fremla dette spørsmålet for Kunnskapsdepartementet. Departementet svarte i brev av 1. oktober 2010, og konkluderte med at ”Granskingsutvalgets rett til å behandle saker på eget initiativ er ikke begrenset av om saken tidligere er behandlet av involverte institusjoner”.

3.4.4 Uttalelse fra de sakkyndige, kontradiksjon

De sakkyndige leverte sin rapport 8. desember 2010. Rapporten ble oversendt forfatterne og Aqua Gen ved brev fra utvalget av 14. desember 2010 med uttalefrist 10. januar 2011.

Forfatterne anmodet om utsatt frist. Fristen ble utsatt til 15. februar 2011. Forfatternes uttalelse i lys av de sakkyndiges rapport er datert 14. februar 2011.

3.5 Saksbehandlingstiden – utvalgets merknader

Denne saken ble innledet ved brev fra Aqua Gen til Granskingsutvalget av 23. januar 2009. Saken avsluttes fra utvalget med uttalelse av i dag, 6. april 2011. Utvalgets refleksjoner i lys av saksbehandlingstiden er disse:

(1) En saksbehandlingstid på 27 måneder er i alminnelighet uakseptabel, fordi (i) belastningen for partene kan da bli stor, og (ii) tids- og ressursbruk kan, gitt en slik prosess, bli uforholdsmessig stor i forhold til sakens alvorlighet. (2) Saken illustrerer at saksbehandlingstiden kan bli lang hvis (i) institusjonen skal granske saken, og (ii) hvis utvalget deretter skal undersøke saken.

4 Generelt om uredelighetsvurderingen

4.1 Generelt

Granskingsutvalgets skal som nevnt vurdere om det er har forekommet vitenskaplig uredelighet. Det er *ikke* utvalgets oppgave å gi en generell kvalitativ vurdering av vitenskapelige publikasjoner og deres innhold.

Det følger av forskningsetikkforskriften § 10 fjerde avsnitt at Granskingsutvalgets avgjørelser skal inneholde saksfremstilling, kort gjengivelse av partenes uttalelser, utvalgets begrunnelse og konklusjon. I tillegg heter det at konklusjonen skal være at de anklagede enten har opptrådt uredelig eller ikke.

4.2 Vilkår for å konstatere uredelighet

Uredelig forskning kan ramme bl.a. personer og foretak som har innrettet seg etter forskningsresultatene. Uredelig forskning vil også svekke den tillit samfunnet har og skal kunne ha til forskere og forskningsresultater. På den annen side tilsier hensynet til forskernes rettssikkerhet at terskelen for å konstatere uredelighet må være høy. Lovgiveren har i uredelighetsdefinisjonen i forskningsetikkloven § 5 lagt til grunn en slik høy terskel.

To vilkår må være oppfylt for at Granskingsutvalget kan konstatere at forskere har utvist vitenskapelig uredelighet.

For det første må det foreligge *alvorlige* brudd på god vitenskapelig praksis. Det innebærer at det må finnes handlingsnormer som forskerne burde fulgt, men som er brutt. Normer for god vitenskapelig praksis følger i første rekke av etablert praksis og sedvane i fagmiljøet, samt skrevne eller uskrevne retningslinjer og rettsregler.

Det er kun ”alvorlige” brudd – som f.eks. forfalskning, fabrikkering og plagiat – som defineres som uredelighet. Forarbeidene understreker at lovens definisjon av uredelighet *ikke* dekker ”faglig uenighet eller mindre alvorlige tilfeller av brudd på god vitenskapelig praksis”, jf. Ot.prp. nr. 58 (2005-2006), s. 62.

Andre eksempler på brudd på god vitenskapelig praksis som vil kunne være uredelig, er ifølge lovens forarbeider bevisst tilbakeholdelse av uønskede resultater, bevisst villedende anvendelse av statistiske metoder, bevisst villedning om hvem som har bidratt til forskningen (utelatelse og inkluderinger) og hvor mye de har bidratt, forsettlig eller grovt uaktsom tilbakeholdelse av detaljer i metodikk, bevisst feilinformering om vitenskapelige kvalifikasjoner i søknader, bevisst destruering av forskningsmateriale for å hindre undersøkelser av uredelighet i forskning, se nærmere Ot.prp. nr. 58 (2005-2006), s. 53-54. For det andre kreves subjektiv skyld. Et alvorlig brudd på god vitenskapelig praksis må være begått forsettlig eller grovt uaktsomt. For at uaktsomheten skal anses som grov, må det foreligge en kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet.

4.3 Skjerpet beviskrav: Krav om klar sannsynlighetsovervekt

Rettsikkerhetshensyn har også begrunnet et strengt beviskrav. For at et faktum *i disfavør* av en innklaget forsker skal kunne legges til grunn, kreves *klar* sannsynlighetsovervekt, se forskriften § 10 fjerde avsnitt, andre setning.

Denne forskriften fra Kunnskapsdepartementet setter rammer for hvilke faktiske omstendigheter Granskingsutvalget kan legge til grunn. Bevisregelen innebærer at dersom utvalget antar at en innklaget forsker mest sannsynlig har opptrådt uredelig, så kan ikke utvalget gi uttrykk for det, fordi det ikke er tilstrekkelig med vanlig sannsynlighetsovervekt.

Utvalget forutsettes å basere uttalelsen på en selvstendige vurdering av materialet som fremkommer i saksdokumentene, sammenholdt med uredelighetsdefinisjonen. Utvalget er ikke bundet av varslers eller forskernes anførsler med hensyn til faktum eller rettslige vurderinger. De sakkyndiges uttalelse er en viktig del av utvalgets beslutningsgrunnlag, men er i likhet med informasjon og vurderinger som fremgår av andre dokumenter ikke bindende for utvalget.

4.4 Forsiktighetsprinsippet

Videre heter det i Kunnskapsdepartementets veileder, pkt. 4.8, tredje avsnitt:

”Dersom konklusjonen er at vedkommende ikke har opptrådt uredelig, må utvalget i sine premisser vise varsomhet med å gi uttrykk for kritikk mot den som er ”frikjent”. Dette skal ikke forhindre at utvalget i sin gjengivelse av partenes anførsler og/eller i utvalgets begrunnelse kommenterer påstått kritikkverdige forhold som ligger til grunn for saken. Det skal heller ikke forhindre at utvalget uttaler seg om mulige systemfeil dersom granskingen gir grunnlag for det.”

Lovens høye terskel for uredelighet, det skjerpede beviskravet og ikke minst instruksene om ”varsomhet” er et utslag av et generelt og overordnet forsiktighetsprinsipp som gjelder i denne typen saker, og som har sin begrunnelse i sentrale rettsikkerhetshensyn.

Det følger av dette prinsippet at Granskingsutvalget bør avstå fra antydninger om at ”frikjente” forskere likevel er ”skyldige”. Dette kan også sees i lys av uskyldspresumsjonen som er et fundamentalt prinsipp i strafferettspleien og i Den Europeiske menneskerettighetskonvensjon.

Forsiktighetsprinsippet må også sees i sammenheng med belastningen som følger av mistanker om uredelighet og behovet for renavasking i tilfeller av ikke-uredelighet, se punkt 4.5 nedenfor.

4.5 Renvasking av forskere

I forskningsetikkforskriften § 6 andre avsnitt heter det at Granskingsutvalget ”bør bidra til at en forsker som urettmessig har fått sitt navn knyttet til en påstand om uredelig forskning, får gjenopprettet sitt omdømme, under forutsetning av at parten legger frem all relevant informasjon som vedkommende besitter.”

Det betyr at der utvalget konkluderer med at det ikke foreligger uredelighet, skal forskeren anses for å ha opptrådt redelig. En slik konklusjon kan dermed bidra til at en anklaget forsker får gjenopprettet sitt omdømme.

5 Presentasjon av artikkelen: “ISA virus in Chile: evidence of vertical transmission”

I dette kapittelet vil utvalget kort redegjøre for artikkelen som uredelighetsanklagene gjelder. Artikkelens tittel er: ”ISA virus in Chile: evidence of vertical transmission”.

Artikkelens forfattere er: Siri Vike, Stian Nylund og Are Nylund. Samtlige var ansatt ved Universitetet i Bergen på publiseringstidspunktet.

Artikkelen ble sendt inn til tidsskriftet Archives of Virology den 04.07.08. Artikkelen ble akseptert for publisering 29.10.08 og e-publisert 26.11.08. Den kom i papirform i tidsskriftets volum 154 del 1 fra 2009, side 1-8.

Sammendrag

I sammendraget til artikkelen skriver forfatterne at det i alle land med stor lakseproduksjon langs kysten av Nord-Atlanteren finnes ILA virus; infeksiøs lakseanemi (på engelsk: ISA = infectious salmon anemia). Gjennom fylogenetisk analyse kan viruset hovedsakelig deles inn i to genotyper: En nordatlantisk (NA) og en europeisk (EU). EU genotypen kan videre deles i to undergrupper basert på analyser av segment 5 og 6 i genomet.

I følge forfatterne har ILA virus blitt isolert fra laks i oppdrettsanlegg i sjøvann i Chile, der det forekom et utbrudd av sykdommen i 2008, og fra smolt i ferskvann uten sykdomstegn fra ILA.

Gjennom analyser av disse ILA virus hevder forfatterne å ha vist at ILA viruset i Chile hører til EU-genotypen. Det chilenske ILA virus hører til en stamme med utelukkende norske ILA virus. Et av de chilenske isolatene stammer fra stamfisk fra et norsk oppdrettsanlegg.

All laks på den sørlige halvkulen kommer fra Europa og Nord-Amerika. Det finnes ingen naturlige virusreservoarer i Chile. Det nære slektskap mellom samtidige ILA

virusstammer fra atlantisk laks i Chile og i Norge, taler for at det nylig har skjedd en smitteoverføring fra Norge til Chile.

Da Norge hvert år eksporterte store mengder lakseembryoer (befruktede lakseeegg) til Chile, mener forfatterne at den beste forklaringen på forekomsten av ILA virus i Chile er at smitten ble overført via embryoene fra Norge. Dette leder til forfatternes konklusjon om vertikal smitteoverføring. Ifølge forfatterne understøtter dermed deres publikasjon andre studier som har vist at ILA virus kan spres vertikalt.

Materiale og metode

I avsnittet som omhandler materiale og metoder, fremgår det at studien baseres på sekvensering av segment 2, 5 og 6 fra ILA virus isolert fra atlantisk laks i sjøvann (isolat CH01/08) og segment 6 fra et ILA virus innsamlet i ferskvann (isolat CH02/08) i Chile i 2008. Isolatet fra sjøvann kom fra et oppdrettsanlegg med et kjent utbrudd av ILA, mens ferskvannsisolatet kom fra en smoltbestand i et oppdrettsanlegg i ferskvann. Smolten viste ingen tegn på ILA. Laksen i sjøvann og i ferskvann kom fra norske egg. Gensegmentet i isolatet ble sammenlignet med gensegment i tilsvarende gener i ILA virus fra Canada, Færøyene, Skottland og Norge.

For analyse ved RT-PCR-metoden og sekvensering, ble ILA virusisolat dyrket i nyreceller fra atlantisk laks. Analysene ble foretatt som beskrevet i en tidligere artikkel av Nylund et al. (Arch Virol, 152 (2007) 151-179). I den fylogenetiske analysen settes sekvensdata sammen ved hjelp av Vector NTI software og GenBank søk. Fylogenetiske trær ble konstruert på dette grunnlag.

Resultater

I resultatdelen rapporterer forfatterne at sekvensen i segment 6 fra isolat (CH01/08) er identisk med segment 6 fra ferskvannsisolatet (CH02/08). De andre segmentene fra CH02/08 ble ikke sekvensert. Fylogenetiske analyser av alle tre segment, 2, 5 og 6, viste at ILA virus isolatene fra Chile hører til EU-undergruppen. Basert på analyser av segment 2, er den nærmest slektningen et ILA virus isolat som hører til en laksebestand sentralt i Norge, mens ILA virus fra isolat fra norsk stamfisk (Norwegian Brood Fish, NBF) er blant de nærmeste isolatene i fylogenen basert på segment 5 og 6. Resultatene som hentes fra nukleotidsekvenser i segmentene fra chilensk respektive NBF ILA virus rapporteres på samme måte som analyser av HE genene.

Diskusjon

I diskusjonen fremholder forfatterne blant annet at ILA virusisolatet CH01/08 og CH02/08 er nesten genetisk identiske med samtidige norske isolat, inklusive et isolat fra norsk stamfisk (NBF). De mest nærbeslektede norske ILA virusisolat ble innsamlet fra 1997 til 2005. Stamfisken kommer fra et norsk foretak som eksporterer et stort antall atlantisk lakseembryoer til Chile.

Forfatterne hevder også at det allerede er dokumentert at ILA virus kan overføres vertikalt, dvs. transgenerasjonelt ("transgenerational"). I den forbindelse viser forfatterne til to tidligere publikasjoner: Referanse nr. 15 (Anonymous (2005) "Experiments with ISAV infected broodfish (Atlantic salmon). Can the ISAV be transmitted via gonadal products" (Report in Norwegian, <http://www.salmobreed.no>). pp 1-31) og referanse nr. 17 (Nylund A, Plarre H, Karlsen M, Fridell F, Ottem KF, Bratland A, Sæther PA (2006) "Transmission of infectious salmon anaemia virus in farmed populations of Atlantic salmon (*Salmo salar*)". Arch Virol 152(2007): 151-179).

Forfatterne konkluderer med at likheten mellom chilensk ILA virus og samtidige norske genotyper, eksport av atlantisk lakseembryoer fra Norge til Chile, fraværet av naturlig forekommende laks i Chile, og at det påvises at ILA virus kan overføres vertikalt, gjør det sikkert å konkludere med at ILA virusisolat CH01/08 og CH02/08 må ha blitt overført nylig, dvs. trolig i løpet av de siste ti årene, via atlantisk lakseembryo fra Norge til Chile. ILA virusisolat i Chile gir ifølge forfatterne sikre bevis for vertikal smitteoverføring av ILA virus.

Avslutningsvis påpeker forfatterne at for å få en bedre forståelse av smitteveiene for ILA virus i Chile er det nødvendig å få frem data om genotypen for ILA virus fra en majoritet av ILA utbruddene, innhente data om opphavet til egg (stamfisk) produksjonsplasser for smolt, forflytninger av smolt til sjøvann og mulige forbindelser mellom havmiljø. Slikt arbeid pågår ifølge forfatterne.

6 Aqua Gens anførsler

Den 23. januar 2009 sendte Aqua Gen, ved administrerende direktør Odd Magne Rødseth, en rapport med vedlegg datert januar s.å. til Granskingsutvalget. Rapportens tittel er "*Vike et al. (2009): ISA virus in Chile: evidence of vertical transmission – a documented case of serious violation of good scientific practice*". Forfattere er Nina Santi, Arne Storset og Odd Magne Rødseth, alle tilknyttet Aqua Gen.

Forfatterne anfører at Vike m.fl. har utvist vitenskapelig uredelighet. Dette gjøres med henvisning til bl.a. retningslinjer for forskningsetikk i naturvitenskap utarbeidet i 2007 av Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT). Påstandene er knyttet til tre hovedpunkter og ett tilleggspunkt (se ovennevnte rapport side 3):

- I. “Lack of quality assurance in collecting research material and data and manipulation/falsification of history and characterization of such material (Guidelines Item No. 6).
- II. Selective citing of data from their own and others research publications. Lack of respect for relevant findings by other researchers (Guidelines Item No. 6).
- III. Critical evaluation of certainty and precision that characterizes the research results and conclusions are lacking (Guidelines Item No. 10).

In addition we also will mention that the first author was made aware of that the manuscript contained numerous factual errors. This information conveyed by us on our own initiative in due time prior to publication was ignored, which also is in conflict with the ethical *Guidelines* (Item No. 7d).”

I tilknytning til punkt I anfører Aqua Gen i hovedtrekk at forfatterne hevder at smolt er fremstilt som kjønnsmoden stamfisk, at to ulike ILA virus er fremstilt som om de er ett og samme virusisolat fra én enkelt stamfisk, og at sekvensisolater er fremstilt som om de var virusisolater.

I tilknytning til punkt II anføres at det er kritikkverdigg at det ikke er referert til to publikasjoner som gir uttrykk for motstridende forskningsresultater, herunder en norsk publikasjon fra 2008 (Lyngstad et al).

I tilknytning til punkt III anføres at konklusjonen er for kategorisk, og at forfatterne burde uttrykt seg forsiktigere og mer nyansert, da forskningsmaterialet og analyseresultatene ikke gir grunnlag for å trekke de konklusjonene som forfatterne gjør.

Fra rapportens avsluttende merknader hitsettes (s. 18):

”Aqua Gen wants to emphasise that we are not opposing the general conclusion of the paper by Vike et al., 2009, acknowledging that there is a chance that the ISA virus may have arrived in Chile with infected salmonid eggs. However, the scientific data and the presentation of the data as they appear in this paper is far from adequate to claim evidence of vertical transmission, as the title of the paper suggests.

Are Nylund has for several years claimed that vertical transmission is the most important mode of spreading the ISA virus, and even maintained that horizontal transmission of ISAV lacks scientific support. In the paper by Vike et al., 2009, it is stated that:

’However, there are no studies documenting transmission between farming sites.’”

I brev av 5. januar 2010 til Granskingsutvalget fastholdt og utdypet Aqua Gen uredelighetspåstandene.

7 De sakkyndiges vurdering

Granskingsutvalget oppnevnte to sakkyndige, dr. Cunningham og dr. Kibenge, som uavhengig av hverandre gjennomgikk tilsendt materiale. De sakkyndige ble anmodet om å uttale seg om det hadde forekommet alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis eller ikke, dvs. det første vilkåret for uredelighet. De sakkyndige skulle ikke uttale seg om eventuell subjektiv skyld, dvs. det andre vilkåret for uredelighet, se pkt. 4.2 ovenfor.

De to sakkyndige utarbeidet en felles rapport som et uttrykk for at de er enige om premissene og konklusjonene.

De sakkyndige tok i sin rapport utgangspunkt i de tre hovedpåstandene som ble fremsatt i henvendelsen fra Aqua Gen, jf. pkt. 6 ovenfor.

Presentasjonen av forskningsmaterialet

De sakkyndige legger til grunn at det som i realiteten er smolt uriktig betegnes som stamfisk (brood fish). De sakkyndige fant at prøven fra fisken kalt ”stamfisk” ble tatt da fisken veide ca. 100 gram, og 2-3 måneder før den skulle flyttes fra utklekkingsanlegget til oppdrettsanlegget i havet. Fisken som prøvene ble tatt fra kan av den grunn ikke karakteriseres som stamfisk, men heller som smolt. De sakkyndige uttaler at man ikke kan forutsette at samme resultat ville fremkommet, verken fra den stamfisken som var deres forelder eller fra fisk fra samme populasjon som har vokst opp og blitt stamfisk. De sakkyndige betegner dette som en alvorlig falsifisering av historikken til og karakteristikken av det materialet som er analysert.

To ulike, avlsmessig beslektede virusisolat fra smolt i Nylund et al. (2007) angis i Vike et al. (2009) som et og samme isolat fra stamfisk. De sakkyndige legger til grunn at det er uriktig å oppgi at de to aktuelle sekvensene var identiske og at materialet kom fra ”isolat”. Selv om det kan finnes en viss forklaring for hvordan denne feilen kunne oppstått gjennom

det som angis i melding til GenBanken, så burde ikke artikkelen angitt at kildematerialet kom fra ”isolat” når det kom fra fiskevev.

Virussekvensene kommer ikke fra samme kilde, selv om de oppgis i publikasjon å være det. Dette tyder ifølge de sakkyndige på en kritisk feil i kvalitetssikringen ved innsamlingen av forskningsmaterialet. At de to sekvensene oppgis å komme fra samme kilde, og at kilden angis som stamfisk, er en manipulering av data som tilsynelatende er gjort for å gi støtte til en bestemt hypotese eller konklusjon. Å anvende kun et fåtall av de sekvenser som finnes, tyder på bruk av data som kun støtter deres konklusjoner.

De sakkyndige tar, som anmodet av Granskingsutvalget, eksplisitt opp de påstander som fremkommer i brev fra Aqua Gen av 5. januar 2010. De sakkyndige peker på flere feil og mangler, herunder at bruken av begrepet ”isolat” er feil og villedende, men ikke alvorlig. Det pekes også på at smolt feilaktig betegnes som stamfisk. De sakkyndige gjør dessuten gjeldende at resultater fra analyser av smolt ikke nødvendigvis kan sidestilles med resultater fra analyser av stamfisk. I forhold til forfatterens påstand om at deres funn ”give solid evidence” for vertikal smitteoverføring anfører de sakkyndige at: ”The results presented in the paper do not support this hypothesis”. De sakkyndige fremhever at en annen metode burde vært brukt for å teste en slik hypotese.

Bruken av andre vitenskapelige publikasjoner

De sakkyndige uttaler at forfatterne har utvist manglende respekt for relevante funn fra andre forskere. Da manuskriptet ble skrevet, fantes få publikasjoner som omhandlet vertikal smitteoverføring. Derfor burde disse få publikasjonene vært nevnt, selv om forfatterne var faglig uenig. De sakkyndige konkluderte derfor med at bruken av andre vitenskapelige publikasjoner (forskningsresultater) var selektiv.

Presentasjonen av forskningsresultatene

Dette er ifølge de sakkyndige det mest kritiske punktet, og de uttaler:

”There is considerable lack of critical evaluation of certainty in the central conclusion of Vike et al. (2009), i.e. that phylogenetic analysis of ISAV sequences indicates a link between ISAV in Chile and Norwegian brood fish. In addition to the problem of denoting sequences from smolt as from brood fish, there is a great deal of uncertainty around the use of molecular phylogenies in the epidemiology of ISAV.

Epidemiological investigations into ISAV in Chile should involve examination of many factors in addition to the potential for vertical transmission. The results presented by Vike et al. (2009) do not support the conclusion that “these isolates must have a Norwegian origin”.

Vertical transmission is one hypothesis to explain transmission of ISAV. In scientific analyses, all possible evidence should be considered and evaluated before reaching a conclusion. The paper by Vike et al. (2009) demonstrates a serious lack of critical evaluation in relation to their own results and conclusions. It appears that the conclusions of Vike et al. are a result of over-ambitious extrapolation from incomplete datasets and potentially problematic analyses. At worst, it could be inferred that the authors have a preferred explanation for transmission of ISAV and have only considered evidence and publications that support this hypothesis, ignoring other evidence or publications that do not support the hypothesis of vertical transmission. However, this cannot be proved from the material supplied here, and our investigation finds clear evidence of a lack of quality assurance and critical evaluation of certainty, thus resulting in conclusions that are not supported by the data and results presented.”

Den sammenfattende konklusjonen fra de sakkyndige er:

”The most serious problem in the paper by Vike et al. is the conclusion that the results support a hypothesis that ISAV has been vertically transmitted. The material and methods that have been used are not sufficient to allow this conclusion. There is a serious lack of critical evaluation of certainty in the conclusions.

Another serious problem is the representation of samples from smolt as from brood fish. This is a critical error in this work and indicates a serious falsification of the history and characterization of the test material. The experts are unanimous in this joint report.”

8 Forfatternes anførsler

I sin uttalelse i brev av 14. februar 2011 imøtegår forfatterne, ved Are Nylund og Siri Vike, beskyldningene, herunder de sakkyndiges vurderinger. Også de tar utgangspunkt i de tre hovedanklagepunktene.

Presentasjonen av forskningsmaterialet

Til påstanden om at forfatterne feilaktig har gitt inntrykk av at prøvene er tatt fra en kjønnsmoden stamfisk, når prøvene i realiteten er tatt fra to smolt, anfører forfatterne at deres bruk av begrepet ”stamfisk” ikke er relatert til begrepet ”kjønnsmoden stamfisk” slik de sakkyndige legger opp til.

Forfatterne anfører at deres bruk av begrepet stamfisk viser til lokalitet, altså hvor kilden til sekvensene er hentet fra og hvilken type fisk som holdes der, dvs. alt fra yngel til kjønnsmoden stamfisk.

At prøvene angis fra lokalitet, og ikke ut i fra fiskens alder, anfører forfatterne er i overensstemmelse med det som aksepteres i vitenskaplig publiseringspraksis på området. Denne påstanden underbygger de ved referanser til publikasjoner som benytter begrepene på tilsvarende måte.

Forfatterne hevder videre at alderen på de to omtalte sekvensene uansett er tilgjengelig dersom man følger henvisningene i artikkelen. Forfatterne gjør gjeldende at de på den bakgrunn verken har eller har forsøkt å tildekke hvor prøvene er hentet fra, herunder kildefiskens alder.

Til anklagen om at to ulike ILA virus er presentert som om de er ett og samme virus, anfører forfatterne at ordet ”kilde” har forskjellig meningsinnhold, og at de bare har gitt uttrykk for at prøvene er fra samme anlegg, og ikke fra samme individ. Forfatterne anfører videre at dette fremkommer av artikkelen lest i sammenheng med henvisningene i artikkelen.

Til anklagen om at sekvensene feilaktig er fremstilt som virusisolater, dvs. virus dyrket i cellekultur, når de i realiteten er sekvensisolater, dvs. ILA virus hentet fra fiskevev, anfører forfatterne at deres beskrivelse er adekvat og i overensstemmelse med det som er akseptabel vitenskapelig praksis i fagmiljøet.

I tilknytning til de forannevnte punktene anføres det i tillegg at en eventuell feil begrepsbruk eller misforståelser rundt disse, ikke har hatt betydning for forskningsresultatene, dvs. at den formelle benevnelsen er irrelevant for forskningsresultatene.

Bruken av andre vitenskapelige publikasjoner

Til anklagen om selektiv sitering av data fra egne og andres forskningspublikasjoner, anfører forfatterne at tidsskriftets fagfeller ikke hadde kommentarer til dette punktet.

Forfatterne gjør videre gjeldende at det alltid vil være en faglig vurdering som ligger bak hvilke andre publikasjoner som skal kommenteres eller refereres. Forfatterne anfører at deres henvisningspraksis er innenfor det faglige skjønnsrom.

Presentasjonen av forskningsresultatene

Til anklagen om at artikkelens konklusjon og tittel ikke er presis nok, og at den mangler tilfredsstillende grunnlag i de underliggende data og analyser, anfører forfatterne at anklagen

har sammenheng med faglig uenighet. Videre mener forfatterne at de har gitt uttrykk for forutsetningene for konklusjonene.

Forfatterne understreker også at de ikke benekter at horisontal smitteoverføring er mulig. Forfatterne anfører at dette fremkommer ved at artikkelen anbefaler forebyggende tiltak mot horisontal smitteoverføring.

Til påstanden om at forfatterne ikke tok tilbørlig hensyn til innspill fra Aqua Gen forut for publiseringen, anfører forfatterne at de drøftet funnene med Aqua Gen, og at det da ikke fremkom forhold av vesentlig betydning, herunder beskyldninger om uredelighet. Forfatterne mener at en beskyldning om uredelighet for publisering ville avstedkommet ytterligere drøftelser og undersøkelser.

Forfatterne anfører avslutningsvis at uredelighetsanklagene handler om faglig uenighet, og at kritikken burde fremkommet i vitenskapelige fora.

9 Granskingsutvalgets syn

9.1 Innledning

Saken gjelder spørsmålet om det har forekommet vitenskapelig uredelighet ved at forfatterne av artikkelen forsettlig eller ved grov uaktsomhet har begått alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis, jf. forskningsetikkloven § 5. Vilårene for å kunne konstatere uredelighet, beviskravene og forsiktighetsprinsippet har utvalget redegjort for i kapittel 4.

9.2 Presentasjonen av forskningsmaterialet

God vitenskapelig praksis tilsier at forskningsmateriale presenteres på en sannferdig måte og med tilfredsstillende klarhet og nyansering.

Granskingsutvalget ser at det i denne saken kan stilles spørsmål ved presisjonsnivået i artikkelen når det gjelder en del begrepsbruk og presentasjon av materialet: 1) Beskrivelsen som gis av forskningsmaterialet har tilsynelatende gitt opphav til misforståelser hos så vel Aqua Gen som de sakkyndige. 2) For å forstå beskrivelsen av materiale og metoder må andre vitenskapelige publikasjoner som artikkelen viser til leses, noe forfatterne vanskelig kan forvente at alle lesere gjør. 3) Virussekvenser fremstilles som virusisolater.

I sine kommentarer til de sakkyndiges uttalelse redegjør forfatterne for hvorfor de har valgt å presentere materialet for redelighet i forskningntere materialet slik de har gjort. De erkjenner herunder at bruken av begrepet virusisolat eller isolat ikke er korrekt, men de viser til at denne feilbruken er utbredt i fagmiljøet. Forfatterne erkjenner at feilbruken er uheldig,

og bør opphøre i fagmiljøet. Også når det gjelder annen begrepsbruk som er kritisert viser forfatterne at deres bruk av begreper kan sies å ligge innenfor rammen av det som synes å kunne forekomme i fagmiljøet.

Granskingsutvalgets vurdering er at redegjørelsen viser at det tilsynelatende forekommer upresis bruk av begreper i fagmiljøet. Granskingsutvalget er dessuten av den oppfatning at materialet og metodene burde vært presentert mer utførlig og presist.

Granskingsutvalget kan imidlertid ikke se at det foreligger *alvorlige* brudd med god vitenskapelig praksis ved presentasjonen av forskningsmaterialet.

9.3 Bruken av andre vitenskapelige publikasjoner

Det er krav til god vitenskapelig praksis at eksisterende relevant og sentral litteratur i rimelig utstrekning nevnes i forskningspublikasjoner. Det må videre forventes at publiserte forskningsresultater som på vesentlige punkter avviker fra eller støtter nye forskningsresultater kommenteres. En slik åpen diskurs er nødvendig for å legge forholdene til rette for faglige debatter, samt bidra til at nyanser og usikkerhet rundt egne funn synliggjøres. Ignorering av andre forskningsbidrag kan lett lede lesere til å tro at egne forskningsfunn er mer unik og/eller sikrere enn det de i realiteten er. Dette kan undergrave nødvendig kritisk holdning til forskningsresultater.

I denne saken har både Aqua Gen og de sakkyndige anført at to tidligere publikasjoner, som presenterer avvikende funn/hypoteser, burde vært diskutert i angjeldende artikkel, se kapittel 6 og 7, punkt 2.

Forfatterne anfører at artikkelen har vært fagfellevurdert, og at fagfellene ikke hadde kommentarer til henvisningene til andre vitenskapelige publikasjoner. Granskingsutvalget vil peke på at selv om en publikasjon er antatt av et tidsskrift med fagfellevurdering, fritar dette ikke forfatterne på dette punktet.

Slik Granskingsutvalget ser det, må bruken, herunder ikke-bruken, av relevante vitenskapelige publikasjoner være saklig og vitenskapelig forsvarlig. En altomfattende kildehenvisning og kildekritikk vil på de fleste fagområder være en uforholdsmessig oppgave. Valget av publikasjoner som nevnes og drøftes i en artikkel vil derfor måtte bero på en faglig forsvarlig vurdering.

Forfatterne påberoper seg denne skjønnsmarginen, og mener at deres bruk og ikke-bruk av andre publikasjoner er faglig forsvarlig, selv om det på dette punkt også vil kunne forekomme faglig uenighet.

Det skjønnsmessige element gjør at det kan være vanskelig å konkludere med at utelatelse av enkeltarbeider er uttrykk for vitenskapelig uredelighet.

Granskingsutvalget har derfor konkludert med at forfatterens valg av relevante vitenskapelige publikasjoner i denne saken ikke kan anses som et alvorlig brudd på god vitenskapelig praksis.

9.4 Presentasjonen av forskningsresultater

Det må kunne forventes at forskningsresultater presenteres på en nyansert, sannferdig og etterrettelig måte.

Dette kravet er grunnleggende og viktig for forskningens troverdighet. Det er viktig at leserne ikke skal forledes til å tro at funnene er sikrere enn det de i realiteten er. Det er altså mange av de samme hensyn som utvalget pekte på i forrige avsnitt som gjør seg gjeldende her.

At forskningsresultater bevismessig er sikre i den forstand at det er hevet over enhver rimelig tvil at bestemte årsaksforhold foreligger, vil ofte ikke være tilfelle. Vanligvis vil forskningsresultater og konklusjoner være mer eller mindre sannsynlig, dvs. beheftet med en større eller mindre usikkerhet som forfatteren skal søke å presentere og presisere.

I denne saken er forfatterne anklaget for å ha fremstilt sine funn som sikrere enn det de er, og for å ha fremstilt konklusjonene som mer kategoriske enn det er grunnlag for. Både Aqua Gen og de sakkyndige har især vist til artikkelens tittel: ”ISA virus in Chile: evidence of vertical transmission”, og anfører at det i artikkelen hevdes at det foreligger solide bevis for at ILA virus har blitt overført fra Norge til Chile via befruktete egg, noe som har ledet til et utbrudd av ILA i Chile.

Forfatterne har imidlertid brukt ord og uttrykk i artikkelen, som for eksempel ”suggest”, ”the best explanation”, ”supports”, som tilsier at forfatterne har forsøkt å nyansere. Forfatterne gir også uttrykk for at horisontal smitteoverføring er mulig når de foreslår tiltak for å forhindre det.

Utvalget ser at enkelte uttalelser, herunder tittelen, kan fremstå som for kategoriske. Ut fra forfatterens valg av konkluderende ord, er imidlertid Granskingsutvalget åpen for at artikkelen kan anses for å være mer tentativ enn slik den synes å ha blitt lest av Aqua Gen og de oppnevnte sakkyndige.

Aqua Gen har anført at de varslet og advarte forfatterne, men at forfatterne likevel publiserte sin forskning uten tilbørlig hensyntagen til det. Granskingsutvalget har gjennomgått e-post korrespondanse og møtoreferater mellom Aqua Gen og forfatterne før artikkelen ble

antatt til publisering 29.10.08, men kan ikke legge til grunn at forfatterne har blitt varslet om at Aqua Gen anså forskerne for å opptre uredelig.

Slik Granskingsutvalget ser det, må det innenfor det vitenskapelige miljøet være takhøyde for meningsforskjeller, også når det gjelder hvordan forskningsresultater fremstilles. Det skal derfor mye til for å konstatere at lovens strenge vilkår for uredelighet er oppfylt når det gjelder forhold som kan knytte seg til faglige vurderinger. At det loves for mye i titler og sammendrag fremstår som tvilsom og uheldig praksis, men utgjør sjelden alene alvorlige brudd.

Granskingsutvalget mener at artikkelen lest i sammenheng gir uttrykk for de forutsetninger som ligger til grunn for konklusjonene, og at dette gir uttrykk for en viss usikkerhet.

Granskingsutvalget har derfor kommet til at det ikke foreligger alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis ved presentasjonen av forskningsresultatene.

10 Konklusjon

Selv om det kan rettes kritikk mot artikkelen, har utvalget kommet til at de kritikkverdige punktene, verken enkeltvis eller samlet, kan anses som alvorlige i forskningsetikklovens forstand. Dessuten refererer kritikken til punkter hvor det er et visst rom for faglig skjønn og følgelig for faglig uenighet.

Når Granskingsutvalget ikke finner at det foreligger alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis, ser utvalget ingen grunn til å drøfte om det subjektive vilkår for uredelighet er oppfylt.

Granskingsutvalgets konklusjon:

Siri Vike, Stian Nylund og Are Nylund har ikke utvist vitenskapelig uredelighet.

Gardermoen, 6. april 2011

Johan Giertsen

Tor Hauken

Ragnvald Kalleberg

Sighild Westman-Naeser

Cathrine Holst

Dag Slotfeldt-Ellingsen

Tone Fløtten

Torkild Vinther

Offentlighet

Utvalgets dokumenter i denne sak har inntil nå vært unntatt fra offentlighet, jf. særregelen om utsatt offentlighet i forskningsetikkloven § 5 fjerde avsnitt. Etter at utvalgets endelige uttalelse nå er avgitt, regulerer offentleglova allmennhetens tilgang til dokumentene. Denne uttalelsen er offentlig.

Orientering om klageadgang

Denne uttalelsen kan påklages etter forvaltningsloven kapittel VI. Klagefristen er tre uker fra den dagen melding om uttalelsen mottas. Eventuell klage skal være skriftlig og sendes Granskingsutvalget, P.b. 522 Sentrum, 0105 Oslo, e-post: post@etikkom.no

Kunnskapsdepartementet er klageinstans for klager vedrørende Granskingsutvalgets saksbehandling. Klage over uttalelsens innhold skal behandles av et særskilt nedsatt utvalg.

Klagen må inneholde informasjon om

- Hvilken uttalelse det klages over
- den eller de endringer som ønskes
- ev. andre/nye opplysninger som kan ha betydning for vurdering av klagen
- hvis klagefristen ikke overholdes, skal årsaken til dette opplyses.

Klagen må signeres.